

TAR PATRÍCIA (1976) Szombathely

TAR PATRÍCIA

Száraz Miklós György: Osztozkodók

Solar, 2018

Száraz Miklós György *Osztozkodók* című regénye már megjelenésében is különbözik eddigi köteteitől: én, aki a szerző korábbi műveit a magyar kortárs próza legjobbjai közé soroltam, s azok nagyszerűségét főképp abban láttam és látom, hogy az irodalom, a történetmesélés archaikus lényegének, a történetmondás és -hallgatás örömeinek egy új lehetőségét valósítják meg, szóval én, Száraz lelkes olvasója ezt az új kötetet kissé félve vettem kezembe. A regény megjelenése valami újat ígért: erőteljes fekete-sárga borítóján sematikus panelházmotívumok láthatók alpinistafigurával, utóbbi konkrétan idézi a regény szereplőinek hegymászóköteles betörését Ábrahámék lakásába; aztán, kevésbé konkrétan, háttérként feszül a sötét, csillagos ég a mászó alak s a házak felett, felettünk, no meg az erkölcsi törvény bennünk, folytathatnám tudálékosan, bár az okoskodás nem is oly alaptalan, hiszen az erkölcs, illetve a jó és rossz tudásának és e fogalmak kiüresedésének, illetve viszonylagosságának kérdése át- meg átszövi a szöveget. Aggódtam – lelkes olvasóként féltve az író nimbuszát – a regény megjelenése előtt már emlegetett krimi műfaj miatt is, gondolván, hogy a népszerű irodalomban kedvelt történetalakító eljárások „mézesmadzagként” funkcionálva talán majd játékba hozzák ugyan a magas irodalmat a ponyvairodalommal, s ez a popularitásnak kedvezhet is, de a szerzői intenció ebben (csak) nem merülhet ki. Utóbbi féltelmem azonban alaptalannak bizonyult, hiszen bár büntett van (ami tulajdonképpen az alakok sorsának összefonódásához szükséges), de sem oknyomozás, sem a szó hétköznapi értelmében vett izgalom nem könnyíti az *Osztozkodókat*. A történet – amely szerint két barát, Tim és Hanbal betörnek egy lakásba, s az ellopott dolgok között egy majdan telitalálatos lottószelvény is ott van, s a szereplők sorsának alakulása Timet a pénz egy részének visszajuttatására készíti, ennek következtében élete összekapcsolódik a megkárosított családdal – majdnem hogy mellékszál, ürügy ahhoz, hogy Száraz újra meséljen. Történeteket, szereplőket, sorsokat, mindezt le-

heletkönnyű, alig észrevehető filozofálással és természetesen, úgy, hogy megint bebizonyítja: a történetmesélés aktusa izgalmasabb magánál a történetnél, a narrátor a szereplőnél, hiszen a történetmondás a világ megalkotása és megértése egyszerre, s úgy kell, mint a levegő. E látszólag renitens regény tehát nagyon is száraz: megint egy kísérlet a modernség narratíváinak átmentésére, s hogy ehhez mézesmadzagként szolgál-e a krimiszerű alap vagy sem, oly mindegy. Ez a világ mégis ismerős tehát, amelyből, ahogy a szerzőnél már megszokhattuk, nem hiányzik az egzotikum, az abnormalitás, a szürrealitás mint esztétikai örömforrás, igaz, a megszokottnál jóval kisebb mértékben. A központi szereplők, Tim és Hanbal barátsága és beavatódási, beilleszkedési kísérlete a társadalomba – mely kalandnak része a betörés és a pénzzel együtt a nyertes lottószelvény ellopása is – szintén ismerős: Száraz több korábbi szövegében feltűnik két srác, részben alteregó-sorsokként felfogható, önéletrajzi ihletésű történetekkel. Hiszen nem bűnözők ők, hanem „okos amatőrök” a rendőroket zavarba ejtő kulturáltsággal. Száraz most is úgy ír róluk, mint a világot becsavargó srácokról előző köteteiben, vagány me-

sehősökről, akik „kénytelenek rosszak lenni, nem tehetnek mást, így lettek megírva, haladnak az ösvényen, a kijelölt útukon, amiről letérniük nem lehet, hiába vonakodnak, végig kell játszaniuk a szerepüket”. Csakhogy az *Osztozkodók*ban kissé megváltozott a világ: olyan lett, amibe beavatódni, amit megérteni nem lehet, illetve nem érdemes. Ahol nincs rend, minden viszonylagos, minden szó csak pillanatnyi jelentéssel és értékkel bír, ami lehangoló, és reménytelenségét a részvét pislákoló megnyilvánulásai sem oldják. A narrátor – bár a többnézőpontúság jellemzi a szöveget – objektivitása látszólagos: észrevehetően Tim figurájával azonosul leginkább, és persze Lizáéval, a kislányéval. A két szereplőt rokonítja a hegyek, a mászás, a társadalmi kötöttségekből való kitérés vágya: a véletlen fonja össze épp az ő életüket, s a szövegben előrehaladva megértjük, miért bámulja a fiú a betöréskor

a kislány szobájának falán a hegyek képét. A legnehezebben ők illeszkednek be a társadalomba, mindketten „kimásznának” társadalmi szerepeikből: Lizát iskolapszichológus kezeli, Tim lábának elvesztése, hajléktalanná válása is sorstalanságát, asszimilálódni nem tudását jelzi. Merész fogás volt egyébként a két sors összefonódására utalni: mikor Liza életük közös tibeti folytatását említi, az majdnem a giccs felé billenti el a sztorit. Ami meglepő viszont, hogy hiányzik az *Osztokodók*ból az az életöröm vagy szövegöröm, ami oly népszerűvé tette az írókat az értő közönség számára. Mintha szereplői a korábbi kalandos, egzotikus vagy nosztalgikus világuk próbatételei után belecsoportosultak volna a 20. századi magyar társadalom kicsit sem irodalmi világába. Ezt illusztrálандó, már a leginkább krimiszerű, az idegen lakásba való behatolás pillanatait leíró szövegrészben is így tolódik a hangsúly a behatolás eseményeiről a lakótelep szemközti erkélyén történő dolgokra. Az esemény háttere – miszerint éppen egy apa lógatja ki gyermekét az erkélyről, az anya sikoltozik, majd megérkezik a rendőrség és a mentők –, illetve ennek hangulata meghatározza az egész regény reménytelen hangnemét. Az *Osztokodók* – nem véletlenül emlegetik vele kapcsolatban az egzisztencializmust – úgy ír er-

kölcsről, jó és rossz viszonylagosságáról, emberek történeteiről, hogy az olvasó ezekben a szabad akarat hiányát, a reménytelenséget és a törekvések feleslegességét tapasztalja meg, valamiféle vanitasgondolatot, a transzcendens minden biztatása nélkül. A regény szereplői tágabb értelemben ebben osztozkodnak, hosszabb-rövidebb életük által, társadalmi szerepüktől, egzisztenciális helyzetüktől, életkoruktól függetlenül: csak szűkebb értelemben vonatkozik a cím a lottón nyert pénz sorsára.

„Minden történet különleges és egyszeri” – hangzik el a regényben, csak hogy ennek eddig mintegy esztétikai megragadását és illusztrálását hozták a szerző írásai, most valamiféle etikai megközelítést: ennek hozadéka a korábbról nem jellemző gyakorisága az aforizmatikus gondolatoknak („A szabadság ára a szabadság maga”). S éppen ebben az etikai, „társadalomfilozófiai” megközelítésben lesz kérdésessé a történetek, életek érdekes, elmesélendő volta. Újabb érdekes kísérlet tehát Száraz könyve, de tagadhatatlan, hogy az extremitásokat kedvelő, a nosztalgiát újraértelmező regényei fontosabbak. Ha nem lenne túl amatőr ötlet, azt tanácsolnám a szereplőinek, hogy sorstalanságuk elviselhetőbb lesz, ha néha elolvasnak egy Száraz-regényt.

KOLOZSI ORSOLYA

Papp-Zakor Ilka: Az utolsó állatkert

Kalligram, 2018

A kolozsvári születésű Papp-Zakor Ilka második kötetének (*Az utolsó állatkert*) borítóján egy összekulcsolt kezekkel, csadorhoz hasonló ruhában álldogáló kentauryszerű lény vizuálisan teremti meg azt az atmoszférát, amely a szövegek mindegyikét jellemzi. Különös, furcsa, szurreális történetek sorjázanak itt mind a tizennyolc novellában, azt a hangot megidézve, amely már a 2015-ben a Margó-díj várományosai között szereplő első kötetet (*Angyalvasora*) is jellemezte. A borító és a novellagyűjtemény címe egyaránt az állatokra irányítja a figyelmet, és ennek megfelelően valamilyen állat szinte minden történetben meghatározó elemmé válik, legyen az egy férfi mellkasára hímzett cinke, egy kírántásra váró hal vagy egy elgázolt kandúr. Van, hogy ezek az állatok az emberben szunnyadó állatit szimbolizálják, van, hogy fenyegető, baljós lények, igazán pozitív összefüggésben ritkán jelennek meg.

Rendkívül változatos témájú, gazdag fantáziáról árulkodó szövegeket tartalmaz *Az utolsó állatkert*, közös bennük az a groteszk világlátás, amelyben a torz elemeké a főszerep, a fenséges itt kevésbé hangsúlyos, de a rémület és a nevetés, a borzongás és az őszinte kacagás kézenfogva járnak ezekben a rövid írásokban, ellentmondásos, ambivalens érzéseket váltva ki az olvasóból.

A novellákból kirajzolódó groteszk tabló nagyon szoros kapcsolatban áll a szürrealitással, hiszen minden egyes szöveg valahol és valamikor elrugaszkodik a valóságtól. A reális és a szurreális azonban ebben a szövegvilágban nem kizáró ellentétként jelenik meg, viszonyuk sokkal inkább valamiféle kiegészítő reláció, mintha nem gyengíteni, hanem éppen felerősíteni akarnák egymás érvényességét. Mintha a valóság bizonyos részei igazán csak a szürrealison keresztül volnának megragad-

KOLOZSI ORSOLYA (1980) Budapest